

פרק הניזקין

מתניתין:

א. הניזקין [אנשים שניזוק ממונם על ידי אנשים אחרים⁽¹⁾], שמיין להן את נזקן,⁽²⁾ וגובין אותו בעידית [קרקע מעולה]⁽³⁾ שבנכסי המזיק.

ב. ובעל חוב [מלוה] גובה את חובו בקרקע בינונית.

ג. וכתובת אשה נגבית בזיבורית [קרקע פחותה ורעה⁽⁴⁾], ובגמרא יתבאר, אם מדובר בגרושה הגובה את כתובתה מבעלה, או באלמנה הגובה מן היתומים.

רבי מאיר חולק ואומר: לא בעל חוב בלבד

פרק זה עוסק ברובו בדיני ממונות, והוא נשנה בתוך מסכת גיטין, כיון שבפרק השולח נשנו הלכות שנתקנו "מפני תיקון העולם", ולכן סמך התנא לכאן את פרק "הניזקין", העוסק אף הוא בעניינים שנאמר עליהם שהם "מפני תיקון העולם".

ושונה כאן התנא במשנה את ההלכות שנאמרו מפני תיקון העולם. ובגמרא יתבאר מזה הוא "תיקון העולם" שיש בכל אחת מהן:

אין לו מעות, ורוצה לפרוע לו קרקע לפי שומא, צריך ליתן לו מקרקע מעולה שלו; ומשמע, שאם יש לו מעות, מחוייב ליתן אותן לניזק, ואי אפשר לו לפוטרו בקרקע, ואף לא מן העידית.

וכתבו האחרונים, שהתוספות [מט א סוף ד"ה כגון] סוברים, שכסף וקרקע שוים. ומחלוקת רש"י ותוספות היא איך לפרש את דברי רב הונא [בבא קמא ט א] "או כסף או מיטב". כי יש לפרש ששניהם שוים, ויש לפרש, אם יש לו כסף יתן כסף, ואם לאו יתן מיטב. וראה ברש"ש, וחתם סופר, ובשלחן ערוך חושן משפט טיט א, בסמ"ע ושי"ך, וביאור הגר"א.

ד. בביאור לשון "עידית" הביא הערוך קרא "את כל נאות יעקב" [איכה ב ב], ומתרגמינן: "ית כל עידית יעקב"; וראה עוד ב"תפארת ישראל" על המשניות [אות א].

4. בביאור לשון "זיבורית", ראה ב"תפארת ישראל" [אות ג], וב"תוספות יום טוב" מקואות י א.

1. הן שהזיקו בגופן, הן שהזיקו על ידי ממון ששמירתם עליהם מאיר.

2. כך פירש רש"י. וראה ב"תפארת יעקב" שתמה, מאי קא משמע לן "שמיין"? ואכן בר"ן כתב: "כשבאין להגבות לניזק מנכסי המזיק, שמיין לו בעידית", ולדבריו, לשון "שמיין", מתייחס גם לבעל חוב וכתובת אשה.

3. א. שנוח לו לאדם לגבות מועט מקרקע עידית, ולא לגבות הרבה מזיבורית, רש"י. כי את העידית יוכל למכור בנקל, ראה בבא קמא ז ב.

ב. ומה שלא פירש רש"י, ש"עידית" היא אפילו עידית, וכל שכן בינונית וזיבורית, משום שרש"י סובר כשיטת הרא"ש [בבא קמא פ"א סימן ב'], שאם אין המזיק רוצה לתת לו בינונית אי אפשר לכופו. ולשיטת הרמ"ה שם, ב"עידית" היינו אפילו עידית, וכל שכן שיכול הוא לתבוע בינונית או זיבורית, על פי "פני יהושע".

ג. כתב רש"י [בגמרא ד"ה מן העידית], שאם